

Прегледни рад

*Зоран Милошевић**

Институт за политичке студије, Београд

ПО(Р)УКЕ ЛИСАБОНСКОГ САМИТА НАТО – РУСИЈА **

Сажетак

Самит НАТО-а који је одржан у Лисабону, новембра 2010. године, а потом и самит НАТО – Русија, различито се оцењују од стране истраживача. Аутор овог чланка заступа хипотезу да до стварних промена није дошло, већ до обнове америчке пропагандно-идеолошке реторике из времена владавине Горбачова (у том смислу се може рећи да је Медведев „нови Горбачов“), а да су главни циљеви САД и НАТО-а, као што је „субзијање утицаја Русије“, на чак и њено разбијање и подела између савезника и даље на снази. Поред тога НАТО остаје и даље ратна машина која изазива сукобе и води ратове без мандата Уједињених нација. Због тога је, дакле, кључно да ли „западна демократија“ има снаге да „демонтира“ ову војно-авантуристичку машину док не буде касно?

Кључне речи: НАТО, атлантизам, геополитика, слобода Русија, безбедност, демократија

Дана 19. новембра у Лисабону је одржан самит НАТО-а. Према оценама аналитичара овај самит НАТО-а није попут (бар) десетак од 23 одржана до сада, када су се учесници фотографисали за унутрашњу политичку пропаганду. Овај Лисабонски самит имао је веће амбиције, бар из два разлога. Прво, на њему је присуствовао председник Руске федерације Д. Медведев, и, друго, размотрена је

* Научни саветник, Институт за политичке студије, Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта „Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији“ (149057), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

нова стратегија НАТО-а у којој су дефинисани главни циљеви ове војне алијансе за наредну деценију.¹⁾ Зна се да је стратегија постављена са два главна циља: прво, да обезбеди колективну безбедност и стабилност и, друго, гарантовати принципе и развој демократије у целом свету (овим НАТО себи даје улогу светског војно-политичког блока. „НАТО – то је угаони камен стабилности не само за евроатлантско друштво, већ и за остали свет“).²⁾ Наравно, у нацрту стратегије за наредну деценију преузимају се и неки циљеви из претходне (старе) стратегије, која што су: подршка трансатлантских веза, очување борбене готовости за извођење веома великих борбених операција у било ком делу света, развој европских војних снага, одвраћање потенцијалних противника од агресије, као и регулисање конфликта и кризних ситуација, ширење НАТО-а (тј. придобијање нових чланова), подршка процесу разоружања у свету, контрола наоружања и неширење нуклеарног оружја. Нова тема на самиту је борба против кибернетских напада.³⁾

Свакако, једна од (пост) самитских тема је и зближавање Русије и НАТО-а. Главни заговорник зближавања Русије са НАТО-ом је руски председник Д. Медведев (и његови либерални саветници), што, изгледа, нема подршку премијера В. Путина.⁴⁾ Наиме, руски премијер В. Путин наставља да ради на даљој операционализицији идеја и јачања институција које је створио док је био председник.

Но, то није спречило „веома утицајне људе (из Русије – З. М.) да се заложе за ступање Русије у НАТО“.⁵⁾ Иако је, дакле, руско јавно мњење против уласка Русије у НАТО, односно против НАТО-а уопште, политичаре то не интересује и настављају да намећу аме-

- 1) Према мишљењу Диане Џонстон НАТО нема, нити може да има сопствену стратегију. У суштини НАТО је инструмент стратегије САД. *Дакле, стварна стратегија НАТО-а је она коју одреде САД.* Овај закључак Џонстонова је извела на основу читања радова стварног стратега Вашингтона, З. Бжежинског, који је написао да је „НАТО институција која треба да сачува америчку хегемонију у свету“. Види: Diane Johnstone, «Encircling Russia, Targeting China, NATO'S True Role in USGrand Strategy», *Global Research* (Канада), 18. 11. 2010.
- 2) Види: Зоран Милошевић, «Заблуде о НАТО пакту», у зборнику: *Србија, безбедности и институционални изазови*, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 63-76.
- 3) Paolo Migliavacca. «Tra Nato e Russia ritorno di fiamma», *Il Sole 24 Ore*, 15. 11. 2010.
- 4) Медведев је из свог окружења одстранио „Путинове људе“, тј. кадар који је остао у кабинету иза њега и довео своје људе. Поред тога, како пише, А. Полетајев, Медведев све чешће „одапиње стреле на Владимира Путина“. Види: Артём Полетаев, «Итоги недели: матрица и перезагруженные», <http://evrazia.org/print.php?id=1514>
- 5) Юрий Андреев, «О Европеско и евроазиатско безопасности», <http://www.fondsk.ru/pvi-ew/2010/11/17>

ричке интересе не поштујући (демократску) вољу народа.⁶⁾ Јасно је да они говоре у име председника Руске федерације, јер су неки и генерали руске армије. Но, то није једини промашај актуелног руског председника.⁷⁾ Први пут се компромитовао 2009. године када га је од тоталног фијаска спасао министар спољних послова Русије, С. Лавров, а радило се о његовој и идеји његових саветника по питањима структуре европске безбедности.

Такође, нешто пре НАТО самита одржан је тројни састанак немачке канцеларке А. Меркел, француског председника Саркозија и руског председника Медведева. Главни циљ руског председника био је да добије „укидање виза за руске грађане“, а добио је само обећање да ће за 15 година (дакле „никад“) бити створен заједнички економски и безбедносни простор. Новинари су приметили да се Немачка канцеларка и француски председник односе према Медведеву као према „безначајној личности“.⁸⁾ У таквим условима НАТО жели да „сломи“ Русију и просто је потчини САД. Запажа се да су поједини политички представници Русије, на челу са „новим руским Горбачовом“ – Медведевим, просто паралисани слатким речима САД о партнерству и пријатељству, те да не могу да рационално промисле суштину проблема.

Јасно је, дакле, да како сматра Леонид Савин, Вашингтон спроводи у Европи и Евроазији пројекат „новог атлантизма“, који полази од идеологије доминације САД у међународном поретку. Ова идеологија је Европи позната као евро-атлантизам (транс-атлантизам) и заснована је на идеји зближавања САД и западне Европе на основу општих вредности – демократије либералног обрасца, слободе индивидуума, правне државе итд.⁹⁾ Поред тога, према речима председника Европске комисије Ж. Бароза „Нови атлантизам за XXI век мора да се бори против многополарности“.¹⁰⁾ Управо,

6) Тако је и другде. На пример, Украјинци су у свим истраживањима јавног мњења (без обзира ко их је спроводио – западне институције или украјинске) манифестовали став да се њихова земља не учлањује у НАТО. То међутим, на Западу не поштује. Тако је, на пример, син Збигњева Бжежинског, Јан, посаветовао Обаму да учлани Украјину и Грузију у НАТО. А воља народа? Ко то још поштује?

7) Руски медији наводе да је лично Медведев одобрио отварање сајта „Liberti.ru“, који ће бити основа за подршку „идеје уласка Русије у НАТО“. Види и: Зоран Милошевић, «НАТО и наивност Медведева?», *Печат*, бр. 142, Београд, 2010, стр. 44- 45.

8) Гилберт Доктороу, «Кремлевский „гадкий утенкок“ в Довиле», *The Moscow Times*, 28. 10. 2010.

9) Леонид Савин, «Атлантизм, или Через Евросоюз – в Россию», <http://www.fondsk.ru/news/2010/11/14>

10) Исто.

против онога за шта се В. Путин залагао док је био председник Руске федерације.

Према мишљењу А. Полетајева, све што је Медведев и добио на самиту са НАТО-ом, јесте оно што не угрожава интересе и доминацију САД у свету, како би се показало да он боље сарађује са САД од Путина. Циљ овога је да се наивни Медведев подржи и онемогући поновни долазак Путина на чело Руске федерације.¹¹⁾ Полетајев још наводи и паралелу са временом власти Горбачова, када су из САД такође стизале поруке о подршци и „ресетовању“ односа, што је било увек на штету Русије. Како разумети „ресетовање“ и пароле да НАТО више не сматра Русију опасношћу, кад није одустао од ширења на Исток, односно од свог јачања и пријема нових чланица, иако је у руској војној доктрини управо то именовано као „угрожавање националне безбедности“?¹²⁾

Циљ новог разговора Медведева и НАТО-а се не крије, то је, према мишљењу Виктора Коваљова „слабљење њене империјске амбиције“.¹³⁾ Наравно, ту је и потцењивање „руског политичког интелекта“, јер у Русији са „интелектуалном супериорношћу“ нешто не штима.

„Зближавање са НАТО данас – није просто политичка одлука, то је још и цивилизацијски избор. Крећући се у правцу НАТО, неопходно је знати, јесмо ли ми спремни (не само онај слабашни „вестернизовани“ сталез, него и већина активног становништва) да се „стопимо“ са онима, који су вековима ратовали против нас, који и данас против нас воде „хладни рат“ у новој варијанти – на основу стратегије „индиректних акција“, уз коришћење технологија „диригованог хаоса“.

Како објаснити декларације о зближавању са НАТО у условима, када је 2. новембра 2010. године Стејт департмент САД подржао територијалне претензије Јапана према Русији, а Европски парламент још 2005. године донео резолуцију, у којој је Куриле означио као „окупирану територију“ и „позвао Русију да их врати Јапану?“¹⁴⁾

11) Види: Артём Полетаев, «Итоги недели: матрица и перезагруженные», <http://evrazia.org/print.php?id=1514>; Упор.: Егор Надеждин, «НПРО США, ЕвроПРО и НАТО, или с чем поедем на Лиссабонский саммит», <http://evrazia.org/print.php?id=1486>

12) Виктор Алксис, „Надо держаться от НАТО подальше“, http://ruskline.ru/news_rl/2010/11/24victor_alksnis_nado_derzhatsya_ot_nato_podalshe/

13) Виктор Коваљов, «Која је цена зближавања Русије са НАТО», <http://www.nspm.rs/pre-nosimo/koja-je-cena-zblizavanja-rusije-sa-nato.html>

14) Исто.

Коваљов овде поставља питање: Које су то заједничке опасности по безбедност које парирају стратешком савезу Русија – НАТО? Ако „профилтрирамо“ нејасне речи, основни замисао понуђеног „партнерства“ сасвим је јасан:

1. Увући Русију у конфронтацију са светом ислама.
2. Неутралисати Русију у питању изгледног војног решења „иранског питања“ – ликвидације Ирана као субјекта светске политике и регионалног лидера.
3. Искористити Русију у својству „горива“ у „горионик“ који успорава кретање „локомотиве“ НАТО путем увлачења наше земље у авганистанску авантуру.
4. Забити клин у раније изгледни стратешки дијалог са Кином, затворити „круг опкољавања Кине“.

Овде је умесно поставити питање: „А да ли нам је све то потребно?“¹⁵⁾

Позиције руских „агената промена“ у вези са датим проблемом своде се на следеће (морамо приметити да су врло сличне позицијама српских „агената промена“):

1. Русија треба да начини цивилизацијски избор у корист Западног света, да сачува садашњи (у распадању) светски систем, макар и остала полупериферна земља (а за то ће нам, можда, помоћи у модернизацији економије).

2. НАТО – то је „улазница“ у Западни свет.

3. Стратешки савез са НАТО је први корак у будући улазак у Алијансу, који обезбеђује право куповине „улазнице“ у Запад (у Европску унију итд.). Присталице такве схеме стално прећуткују цену питања.¹⁶⁾

Зато ћемо ми схематски приказати, колико може коштати „улазница“ у НАТО.

„Цена улазнице“ формира се од губитака, условљених следећим факторима:

1. Принципом консензуса приликом доношења одлука у НАТО.
2. Неопходношћу регулисања свих територијалних спорова.
3. Неопходношћу преласка на стандарде НАТО.

15) Исто.

16) О питањима вестернизације незападних држава под видом „политичке модернизације“ видети нашу монографију *Политичка модернизација*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.

4. Ограничењем могућности вођења самосталне политике у војно-полиитчкој сфери, поред осталог у сфери војно-техничке сарадње.
5. Урушавањем темеља политике Русије о не пуштању у НАТО земаља из бившег СССР.
6. Неопходношћу дозначавања средстава у буџет НАТО, која се прерасподељују у циљеве који се не подударају увек са интересима Русије.¹⁷⁾
7. Изнуђеном приврженошћу химери „атлантске солидарности“, и као последица, улазак у „енергетски НАТО“, што повлачи за собом одустајање од иницијатива Русије за стварање „гасног ОПЕК“.

Осврнимо се подробније на прва два фактора.

У циљу регулисања територијалних спорова, Русија ће морати:

1. Да врати Јапану такозване „северне територије“ (четири острва Курилске греде). То, као минимум. Својевремено је амерички Конгрес донео неорочену резолуцију са захтевом о ревизији мировног споразума из Сан Франциска и савезничких докумената у вези са Јапаном. У тој резолуцији влади САД је „препоручено да сматра незаконитим чином отргнуте од Јапана територије, и то не целе (!) Куриле, него и Јужни Сахалин. Ова резолуција је на снази и дан-данас. Довољно је сетити се недавне подршке америчког Конгреа протестима Јапана поводом посете председника Русије Курилским острвима.

2. Русија ће морати да устукне и у „арктичком спору“ са Данском и Канадом, и да, између осталог „врати“ Ломоносовљев венац. И то опет као минимум. Није искључено да ће Русија морати и да у потпуности напусти своје позиције у вези са Арктиком и да се сложи са Европском унијом, која покушава да интернационализује Арктик, исто као и Антарктик. Већ је објављено да се „северна димензија“ НАТО проширује до полова.

3. Није искључено да ће Русији бити предочене и територијалне претензије, које званично нису оформљене, али постоје де факто.

Као прво, Естонија је тражила да јој се врати Печерски, а Летонија – Посталовски регион у Псковској области.

¹⁷⁾ Опширније о међународним конфликтима и међународној безбедности видети: С. А. Ланцов, *Политологија*, Питер, Санкт Петербург, 2011, стр. 520-531. као и С. В. Назаренко, *Социологија*, 2-е издание, Питер, Санкт Петербург, 2009, стр. 359-407.

Друго, Русија ни до данас не може да са Украјином усагласи статус Керченског залива и Азовског мора.

Треће, нису решени проблеми црноморске границе са Грузијом. Неопходно је поделити територијалне воде, економску зону и копнени део. Демилитаризација копнене границе отежана је постојањем нових регионалних политичких субјеката (Абхазије и Јужне Осетије).

Четврто, прикаспијске државе захтевају поделу Каспија и, што је најважније, његовог дна, чији део желе да добију Казахстан, Туркменија и Азербејџан.

Осим територијалних претензија Русија се суочава и са спецификом доношења одлука у НАТО по принципу консензуса, јер на њен улазак у Алијансу треба да пристану сви њени чланови. И овде је неизбежан сукоб са „новом Европом“ у лику Пољске и земаља Прибалтика, које су себи већ делегирале посредничке функције између Русије и Запада, схватајући их као функције оцене и надзора!¹⁸⁾

Према мишљењу Савина, главну улогу у приближавању НАТО-а и Русије треба да игра Немачка. Зато не чуде иницијативе које долазе из ове државе. Наиме, први пут у јавности се појавила идеја о уласку Русије у НАТО 8. марта 2010. године у недељнику „Der Spiegel“. Овај лист је објавио писмо четворице високих официра немачке армије који су предложили „интеграцију Русије у НАТО“. То је, јасно је, сасвим у сагласности са „новом“ стратегијом алијансе (која се наводно усваја 18-19. новембра 2010. године) то је организација за цео свет. Дакле, све оно што се у српској јавности од 1990. до 1999. године разматрало као „Нови светски поредак“ сада добијамо упаковано у другачије речи, попут „Нови атлантизам за XXI век“, „STRATCOM2010, „транс-анталтизам“... Јасно је, дакле, да се НАТО позиционирао као агресивна војно-политичка организација која жели да доминира светом – у име САД!¹⁹⁾

Сумњу у искреност НАТО-а и САД изазивају и конкретни захтеви Русији, као што су: „да Русија изведе своју војску из Грузије и Молдавије“, ²⁰⁾ иако је јасно да у Грузији нема руске војске. Јужна

18) Виктор Коваљов, нав. дело

19) Константин Сивков, «Говорит о ЕвроПРО просто смешно», http://www.rusline.ru/news_rl/2010/11/22/konstantin_sivkov_govorit_o_evropro_prosto_smeshno/, 22.11.2010

20) William R. Hawkins, «Russia-NATO summit: Not as positive as portrayed», *American Thinker*, 23. 11. 2010.

Осетија и Абхазија нису више грузијске територије.²¹⁾ Што се тиче Молдавије Русија је у Приднестровљу на основу мандата Уједињених нација, а не самовољно као Американци на Космету. Наравно, ту је и закључак „да сама Русија представља веома велику опасност за Европу, те да је зато потребно (да НАТО – З. М.) донесе одређене мере“.²²⁾

Ипак, биће да је реалност сасвим другачија. НАТО – пакт постаје опасност за цели свет, јер је инструмент у рукама САД, која проблеме, уместо дипломатијом, решава војним путем. По новој НАТО стратегији чак и климатске катаклизме представљају повод за мешање НАТО-а. Другим речима, потпуно је јасна тенденција да НАТО замени Уједињене нације и да се одлуке за свет доносе у институцији у којој САД имају доминацију. Жалосно је само што и у Русији има политичара и интелектуалаца који пристају на ово. Међутим, НАТО је западна творевина и сам Запад је дужан да ову ратну машину у име мира демонтира. Кључно питање је, како то сугерише Диана Џонстон, да ли „западна демократија“ има снаге да демонтира ову војно-авантуристичку машину док не буде касно?

Zoran Milosevic

THE MESSAGES (THE LESSONS) OF THE LISBON SUMMIT NATO – RUSSIA

Summary

NATO Summit that took place in Lisbon in November 2010, followed by the NATO – Russia Summit has been differently evaluated by foreign researchers. Hypothesis of author of this paper is that there were no thorough changes but there was a revival of American propaganda-ideological rhetoric from the time of the rule of Gorbachev (in this sense it could be said that Medvedev is “new Gorbachev”), and that the main objectives of the USA and NATO have remained, such as “suppression of influence of Russia” and even its destruction and division between the allies. In addition to this, the NATO has still remained a war machine provoking conflicts and making wars without mandate of the United Nations. Therefore a vital question is whether “western democracy” has strength to “dis-

21) Треба потсетити да је бивши председник САД, Џорџ Буш, подржао 2008. године током агресије Грузије на Јужну Осетију, ову државу и позвао Русију „да прекине окупацију грузијске територије“. Дакле, ради се о континуитету америчке политике чији је циљ сузбијање зоне руског утицаја.

22) William R. Hawkins, нав. дело

semble” this military-adventurous machine before it is too late?

Key Words: NATO, atlantism, geopolitics, freedom, Russia, security, democracy

ЛИТЕРАТУРА

- Андреев, Юрий, «О Европеско и евроазиатско безопасности», <http://www.fondsk.ru/pview/2010/11/17>
- Алксис, Виктор, „Надо держаться от НАТО подальше“, http://ruskline.ru/news_rl/2010/11/24/viktor_alksnis_nado_derzhatsya_ot_nato_podalshe/
- Доктороу, Гилберт, «Кремлевский „гадкий утенок“ в Довиле», *The Moscow Times*“, 28. 10. 2010.
- Ковальов, Виктор, «Која је цена зближавања Русије са НАТО», <http://www.nspm.rs/prenosimo/koja-je-cena-zblizavanja-rusije-sa-nato.html>
- Ланцов, С. А., *Политология*, Питер, Санкт Петербург, 2011.
- Назаренко, С. В., *Социология*, 2-е изд., Питер, Санкт Петербург, 2009.
- Migliavacca, Paolo, «Tra Nato e Russia ritorno di fiamma», *Il Sole 24 Ore*, 15. 11. 2010.
- Милошевић, Зоран, «Заблуде о НАТО пакту», у зборнику: *Србија безбедносни и институционални изазови*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Милошевић, Зоран, *Свет без Запада*, Слобомир П Универзитет, Слобомир – Бијељина, 2010.
- Милошевић, Зоран, *Политичка модернизација*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Милошевић, Зоран, *Турска и неоосманизам*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2010.
- Милошевић, Зоран, «НАТО и наивност Медведева?», *Печат*, бр. 142, Београд, 2010.
- Полетаев, Артём, «Итоги недели: матрица и перезагруженные», <http://evrazia.org/print.php?id=1514>
- Савин, Леонид, «Атлантизм, или Через Евросоюз – в Россию», <http://www.fondsk.ru/news/2010/11/14>
- Надеждин, Егор, «НПРО США, ЕвроПРО и НАТО, или с чем поедем на Лиссабонский саммит», <http://evrazia.org/print.php?id=1486>
- Сивков, Константин, «Говорить о ЕвроПРО просто смешно», http://www.ruskline.ru/news_rl/2010/11/22/konstantin_sivkov_govorit_o_evropro_prosto_smeshno/, 22.11.2010
- Hawkins, William R., «Russia-NATO summit: Not as positive as portrayed», *American Thinker*, 23. 11. 2010.
- Johnstone, Diane, «Encircling Russia, Targeting China, NATO’S True Role in USGrand Strategy», *Global Research* (Канада), 18. 11. 2010.

Resume

On November 19th, 2010 the NATO Summit took place in Lisbon. According to some analysts, this NATO Summit was different from other (at least) ten out of twenty three

summits, when the participants took photographs for internal political propaganda. In the Summit, among other things, there was adopted the NATO strategy for 21st century. It is known that the strategy is based on two main objectives: firstly to provide collective security and stability and secondly to guarantee the principles and development of democracy in whole world (the NATO gave itself a role of the world military-political bloc.) Certainly, in the draft of the strategy for the upcoming decade there were taken also some objectives from previous (old) strategy, such as: support to Trans-Atlantic relations, preservation of military combat readiness for performing a very big number of combat operations in any part of the world, development of European military forces, deterring potential enemy aggression as well as regulation of conflicts and crisis situation, expansion of the NATO (that is, recruiting of new members), support to the process of disarmament in the world, control of armament and non-proliferation of nuclear armament. On the Summit new theme was the battle against cybernetic attacks.

Certainly, one of the (post) summit themes is also rapprochement of Russia and the NATO. Main proponent of the rapprochement of Russia with the NATO is Russian President Dmitry Medvedev (and his liberal advisors), which seems not to be supported by the Prime Minister Vladimir Putin. Namely, the Russian Prime Minister Vladimir Putin has continued to work on further operationalization of the ideas and strengthening of the institutions that he has established during his presidency.

However, this did not prevent “very influential people” (from Russia – Z.M.) “to plead for joining of Russia to the NATO”. Therefore, although the Russian public opinion is opposed to Russia joining the NATO or to the NATO in general, the politicians are not interested in it and they continue to impose American interests not respecting (democratic) will of the people. It is obvious that they speak on behalf of the President of the Russian Federation, because some of them are the generals of Russian Army. However, it is not the only failure of actual Russian President. First time he was compromised in 2009 when the Minister of Foreign Affairs Sergey Lavrov saved him from total fiasco, and it was related to his own and his advisors’ idea regarding the issues of the structure of European security.

Also, some time before the NATO Summit a trilateral meeting of German Chancellor Merkel, French President Sarkozy and Russian President Medvedev took place. Main objective of the Russian President was to obtain “aboli-

tion of visas for Russian citizens”, and he only gained a promise that in fifteen years (meaning “never”) there will be created a joint economic and security space. Journalists noticed that the German Chancellor and French President treated Medvedev as an “insignificant person”. In such conditions the NATO wants to “break” Russia and simply bring it to the state of submission to the United States of America. It is observed that certain political representatives of Russia, led by “new Russian Gorbachev” – Medvedev, are simply paralyzed with sweet words of the United States of America on partnership and friendship and so that they cannot rationally rethink the essence of the problem.

It is clear that Washington has been implementing a project of “new Atlantism” in Europe and Euro-Asia which starts (is based) on ideology of domination of the United States of America in international order.

